

Ole Pedersen

drabsmand

der endte sine dage

på

Fattiggården i Ganløse

Indhold

Forord	2
Resumé	3
2 familier.....	5
Politianmeldelse	5
Anders Christiansen død og begravet	7
Dom over Oles og Anes ugering	7
Ole Pedersen benådes til livsvarig fængsel	10
Protokol over fangers arbejde	10
Ole Pedersen indlagt på fængslets sygehus	11
Fangefortegnelse 1848	14
Ole Pedersen benådes med æresoprejsning.....	16
Fangefortegnelse 1861	19
Ole Pedersen 'indlagt' på fattiggården i Ganløse.....	19
Margrethe Nielsdatter død.....	20
Ole Pedersen klager.....	21
Ole Pedersen, opgørelse over ophold på anstalten	21
Ole Pedersen trænger til kur	23
Ole Pedersen meddeles død.....	24
Bilag 1: Kagstrygning.....	26
Bilag 2: Rasphuset.....	27
Bilag 3: Antallet af indsatte	31

Forord

Der er rigtig mange dokumenter, optegnelser, billeder med meget mere gemt i vore lokalarkiver.

Ofte er det arkivalier der handler om de negative sider af samfundet der er gemt da der ikke har været samme tradition for at gøre gode gerninger tilgængelige for eftertiden.

Vi havde lokalt i sidste halvdel af 1800-tallet en fattiggård i Ganløse hvor der, da der var flest beboere, var omkring 120 fattiglemmer.

Et af disse fattiglemmer var Ole Pedersen, 1802 – 1888, der opholdt sig på fattiggården i sine sidste leveår i 1880'erne. Han var dømt for drab på naboen og havde afsonet sin ugering med 24 år i fængsel.

Han boede i Lynge-Uggeløse kommune der sammen med 4 andre kommuner oprettede fattiggården. Ved tilfældighedernes gunst er der gemt arkivalier fra den kommune som nu kan danne baggrund for nærmere at beskrive hvem fattiglemmerne kunne være. Der findes ikke tilsvarende materiale fra de øvrige kommuner.

Denne beretning har til formål at beskrive en side af livet på samfundets bund.

Hugo Odgaard

Resumé

I året 1840 boede 2 familier som naboer med mand og kone og 4 børn i hver.

Naboskabet kom hårdt på prøve fordi konen Ane i den ene familie og manden Ole i den anden familie blev forelskede i hinanden. Deres kærlighedsforhold stod på i flere år og var almindelig kendt på egnen.

Sladderer på egnen ville endog vide at Ole var far til Anes yngste barn Bente.

Den form for åbenlys utugt eller som det også hed 'hor' kunne den stedlige præst selvfølgelig ikke undlade at påtale. Ole har formentlig været til samtale i præstegården dog forgæves. De 2 forelskede fortsatte deres uægteskabelige forhold.

Ole forsøgte at få Anes mand Anders til at acceptere skilsmisse så de 2 elskende kunne få hinanden. Det modsatte Anders sig med det resultat at Ole over længere tid forsøgte at få Anders på andre tanker ved hjælp af chikaner og ind imellem også prygl. Stadig uden at Ole fik det ønskede resultat.

En oktober aften i 1843 løb konflikten helt ud af kontrol med voldsomme handlinger til følge.

Efter aftale med Ane sneg Ole sig i mørket ind i Anes hus hvor familien var gået til sengs. Ole blev råbt an af Anders 'hvem er det?'. Ole svarer ikke og i løbet af et øjeblik er de 2 mænd i håndgemæng, men Ole er den stærkeste og velforberedte med et økseskaft. Ole tæver løs på Anders til han ligger helt stille. Ole finder ved Anes hjælp et reb som Ole lægger om halsen på Anders og slæber afsted med ham til et mosehul nær ved Oles hus hvor han nedsænker Anders i vandet..

Ole tager derefter på besøg hos datteren i Virum for ikke at blive set ved åstedet.

Ane anmelder dagen efter til herredsfogeden i Hillerød at hendes mand ikke er kommet hjem fra en markedsdag.

Herredsfogedens betjente ankommer straks og begynder at forhøre Ane og naboer. Der går kun kort tid før politiet får et godt indblik i elskovsaffæren og Oles hidsighed og tilbøjelighed til at benytte voldelige metoder.

Betjentene finder Anders pæne 'gå i byen tøj' i huset og Ane må gå til delvis bekendelse og fortælle at Ole uden hendes mellemværende var trængt ind i huset og havde tævet Anders.

Betjentene finder det nøgne lig af Anders og bringer det til Anes hus.

Ole bliver af betjentene hentet i Virum og afhøringerne fortsættes.

På mindre end 2 døgn finder betjentene sagen så godt opklaret at Ane og Ole bliver indsat i arresten i Hillerød sigtet for drab og medvirken til drab på Anders.

Retssagen køres ved Frederiksborg Birk og der afsiges dom i marts 1844.

Ole bliver dømt til at miste sin hals (døden) og hans hoved at sættes på en stage samt fortabe alle ejendele.

Ane bliver dømt til livsvarigt arbejde i Tugthuset.

Ole bliver ved kongelig resolution benådet i oktober 1844 til livsvarigt fængsel i Rasphuset på Christianshavn, det var det hårdeste straf der fandtes.

Forinden indsættelse i fængslet blev Ole kagstrøget (pisket) (se bilag 1) i fængselsgården og dermed fortabt sin ære.

Rasphuset var et meget sundhedsfarligt sted at være. At raspe farvet træ til farvning af tekstiler og maling gav en masse støv. Dødeligheden hos de indsatte vidner om farligheden. (se bilag 3)

Der blev ført nøje regnskab med fangernes arbejdstid, overtid og betaling for den mad de fik.

Hvilken træsort der blev raspet fremgår også af protokollerne. (se bilag 2)

Ole bliver indlagt på fængslets sygestue i flere omgange. Det fremgår af optegnelserne at Ole blev indlagt med gigt, mavepine, knoglemarvsbetændelse og koldbrand. Også her blev der ført nøje regnskab med forbrug af medikamenter, sengelinned og forplejning.

I oktober 1858 efter 14½ år i Rasphuset benådes Ole ved en ny kongelig resolution med æresoprejsning og som konsekvens heraf overføres han fra Rasphuset til Tugthuset og nu sammen med de ærlige fanger.

Ole benådes efter knap 25 års afsoning til endelig løsladelse i 1868.

Hvor Ole går hen ved vi ikke men på den tid var der mange fattige og husvilde der strejfedes rundt.

Kommunerne oprettede fattiggårde som 'Fattigforsørgelses- og arbejdsanstalter' for at imødegå tiggeri og for at borgerne kunne blive fri for at se disse stakler.

Hvornår Ole er blevet 'indlagt' på fattiggården ved vi ikke. Han optræder ved den almindelige folketælling i 1870 på gården. De fattige blev indlagt på hjemkommunens regning og der blev også her ført nøje regnskab med opholdet, udgifter og værdi af arbejde, og regninger blev sendt til de enkelte kommuner.

Oles kone Margrethe og Oles elskerinde Ane døde samme år 1882 og boede næsten som naboer. Om de talte sammen ved vi ikke.

Ole klagede til sognerådsformanden over inspektøren på gården fordi han var nægtet udgang. Begrundelsen var at der ikke var nogen der ville påtage sig ansvaret for at kommunen ikke blev påført omkostninger ved Oles udgang.

I 1887 bliver Ole, der nu er 84 år gammel, af samme inspektør indstillet til at kommunen betaler et kurophold på grund af hans svagelighed.

Det kommer der ikke noget ud af fordi Ole dør 23. jan. 1887, 1 uge efter indstillingen.

Set med det lange lys var det en forfærdelig ugering Ole begik sammen med Ane. At et menneske kan gennemgå så store prøvelser som 24 år i landets hårdeste fængsel og blive 85 år er imponerende.

2 familier

Der boede 2 familier i 1840 i Høveltsvang og det er dem denne beretning handler om.

Kilde: DDA (Dansk Demografisk Database)

Navn:	Alder:	Civilstand:	Stilling i husstanden:	Erhverv:
unge Ole Pedersen	38	Gift		Huusmand, lever af sin Jordlod
Magrethe Nielsdatter	40	Gift		Hans Kone
Kirsten Olsdatter	13	Ugift		Deres Datter
Niels Olsen	8	Ugift		Deres Søn
Maren Sophie Olsdatter	3	Ugift		Deres Datter
Kirstine Amalie	3	Ugift		Et Plejebarn

Navn:	Alder:	Civilstand:	Stilling i husstanden:	Erhverv:
Anders Christiansen	48	Gift		Huusmand, lever af sin Jordlod
Ane Larsdatter	37	Gift		Hans Kone
Karen Andersdatter	13	Ugift		Deres Datter
Lars Andersen	9	Ugift		Deres Søn
Ellen Magrethe Andersdatter	5	Ugift		Deres Datter
Bente Sophie Andersdatter	2	Ugift		Deres Datter

De 2 hovedpersoner i dramaet var Ole Pedersen i den ene familie og Ane Larsdatter i den anden familie. De to havde et utugtigt forhold der udviklede sig så voldsomt at Ole endte med at dræbe Anes mand Anders.

-0-0-0-0-0-0-

Politianmeldelse

Kilde: Politiprotokol for Frederiksborg Birk, 1827 – 97, DC-056, B.1.14.

Per Engelstad Jonassen, slægtsforsker og tipoldebarn af Ole Pedersen

Uddrag:

Onsdag den 25. oktober 1843 anmeldte Ane Larsdatter at hendes mand ikke var kommet hjem efter en markedsdag i byen.

Sidst på dagen dukkede herredsfuldmægtigen med 2 betjente op i Høveltsvang for at søge efter Anders.

De begyndte at lede, men snakkede selvfølgelig også med beboerne i sognet, og det varede ikke længe før myndighederne var informeret om Oles og Anes amorøse forhold. Afhøringerne af naboerne og Ane foregik i Anes lille hus der bestod af en stue og en køkkenskorsten samt et huggehus.

Alle Oles fjender mødte op med skolelæreren i spidsen for at berette alt hvad de vidste om Ole og naturligvis også alle sladderhistorierne, betjent Brandt noterede det hele ned.

Ole fik allerede som 19 årig en dom i herredsretten i Hillerød. Han tjente hos etatsråden i Virum og blev en søndag beordret til at bringe et brev til posthuset i Lyngby. Han fik samtidig besked på at tage den hvide hest men han bad om at måtte tage den brune fordi den hvide var så skarp i ryggen og man red jo uden sadel dengang. Det blev han nægtet men han tog sig selv til rette og red på den brune. Ved tilbagekomsten fra posthuset blev han anmeldt til herredsretten i Hillerød der idømte ham en betydelig bøde for at have tilsidesat sin principals bestemmelse.

En anden episode der bragte Ole på kant med øvrigheden var da datteren fortalte at skolelæreren havde slået hende over hænderne med stokken. Ole gik straks til skolen og truede læreren med en ordentlig endefuld såfremt han slog datteren igen. Læreren klagede til præsten der forestod tamperetten og indkaldte Ole til samtale med trusler om bødestraf. Hvad tamperetten fandt frem til ved vi ikke.

Oles og Anes utilbørlige forhold var kendt af alle i sognet. Præsten fandt det nødvendigt at kalde Ole til orden og opgive det utugtige forhold. Samtalen fik ikke det ønskede resultat.

Ole og Ane der var vildt forelskede ønskede heftigt at blive gift. Det forudsatte at Ane der jo var gift med Anders og mor til 4 børn, hvor den sidste blev opfattet som Oles, fik skilsmisse. Det modsatte Anders sig med det resultat, at Ole som kun kendte én form for argumenter, jævnligt tævede Anders.

Betjentene begyndte at lede efter en forklaring på Anders' udeblivelse. Man fandt hurtigt Anders' gangtøj, som han naturligt ville have haft på til turen til Hillerød. Tøjet var pænt lagt sammen og lå i en kiste. Et par blå vadmels bukser, en grøn vadmels jakke, en stribet hørgarns vest, en hørgarns undertrøje og et rødt halstørklæde.

Ane kunne ikke forklare hvordan det hang sammen.

Hen på aftenen fandt man Anders i et mosehul tæt på Oles hus. Liget blev bragt ind i Anes hus og anbragt på et bord hvorefter forhøret af Ane kunne fortsætte. På et tidspunkt blev Ane befalede til at lægge hånd på liget og sværge ved sin frelse at hun ikke vidste noget om at Ole skulle have ombragt hendes mand. Henne i alkoven lå børnene formentlig og så på det uhyggelige sceneri. Til sidst blev det for meget for Ane der nu fortalte hvorledes Ole var trængt ind og havde angrebet hendes mand men at hun på grund af mørket ikke kunne se hvad der skete. Betjentene ville gerne vide hvorledes Ole kunne komme ind i huset fordi hun tidligere havde fortalt at hun havde slået klinken for døren da hun klargjorde for natten. Ane måtte også her indrømme at hun efter aftale med Ole havde slået klinken fra.

Nu meldte spørgsmålet sig. Hvor er Ole?

Han havde forføjet sig fra åstedet og var taget til Virum hvor hans datter Kirsten var tjenestepige.

Betjentene blev nu sendt til Virum efter Ole og bragte ham tilbage til Anes hus ved 3-tiden om natten hvor afhøringerne fortsatte.

Efterhånden kunne betjentene stykke hændelsesforløbet sammen.

Ole var efter aftale med Ane kommet ind i huset hos Ane. Han havde hevet Anders ud af sengen og tævet løs på ham med et medbragt langt økseskaft til han lå stille. Ole tog så et reb og lagde det om Anders' hals, slæbte ham ud af huset og hen til et mosehul i nærheden af Oles hus.

Ole og Ane blev på det foreliggende grundlag bragt til herredsretten i Hillerød og indsat. Herredsfogeden var dengang både politimyndighed og dommer.

Delinkventerne blev anbragt i 'hullet' for at fremme fuldstændige tilståelser.

-0-0-0-0-0-0-

Anders Christiansen død og begravet

Kilde: arkivalieronline.dk, kirkebog, Fr.borg Amt, Uggeløse Sogn 1834 – 1856 opslag 153.

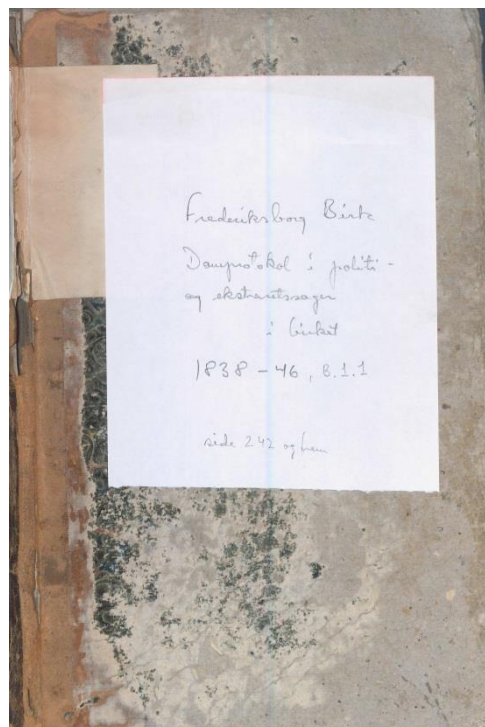
350. Døde.				Randfion.				351.
No.	Dødsdagen.	Begravelsesdagen.	Den Dødes Navn og Tilstand.	Stand, Hædering og Opholdssted.	Alder.	Om anført i det alm. Grav. Reg.	Anmærkninger.	
1843	5. d. 9 ^e Septembar.	d. 13 ^e Septb.	Hans Pedersen	Enkeltboende i Brandstovvej	41 Aar	1843-44	han blev affaldssvamp i en tørvegrav, d. 27 ^e Okt.	
9.	24 ^e Octobar.	d. 3 ^e Novb.	Anders Christiansen	Huusmand i Høvelsvang	51	1843-44	Dræbt af unge Ole Pedersen, sammesteds, og sænket i en tørvegrav, hvor han blev fundet d. 27 ^e Okt.	
10.	d. 14 ^e Decb.	d. 19 ^e Decb.	Niels Pedersen	Huusmand i Høvelsvang	56	1843-44	Dræbt af unge Ole Pedersen, sammesteds, og sænket i en tørvegrav, hvor han blev fundet d. 27 ^e Okt.	
11.	d. 5 ^e Decb.	d. 10 ^e Decb.	Niels Pedersen	Huusmand i Høvelsvang	56	1843-44	Dræbt af unge Ole Pedersen, sammesteds, og sænket i en tørvegrav, hvor han blev fundet d. 27 ^e Okt.	
12.	d. 10 ^e Decb.	d. 10 ^e Decb.	Vins. Sten Jensen	Enkeltboende i Høvelsvang	63	1843-44	Dræbt af unge Ole Pedersen, sammesteds, og sænket i en tørvegrav, hvor han blev fundet d. 27 ^e Okt.	

Dødsdagen 1843 24 October, Begravelsesdagen d 3die November, Anders Christiansen, Huusmand i Høvelsvang, Alder 51 Aar. Dræbt af unge Ole Pedersen, sammesteds, og sænket i en tørvegrav, hvor han blev fundet d. 27de oktober.

-0-0-0-0-0-0-

Dom over Oles og Anes ugering

Kilde: Frederiksborg Birk, Domprotokol i politi- og ekstraretsager 1838-46, B.1.1. side 242.

Dom

Afsagt den 15 Marty 1844 og Fol 78.

I Sagen Actor Procurator Scheuth ctr. Arrestanten Ole Pedersen og Arrestantinden Ane Larsdatter, Anders Christiansens Enke af Høvelsvang.

Under nærværende Sag tiltales Arrestanten Huusmand unge Ole Pedersen af Høveltsvang for at have myrdet eller dræbt Huusmand Anders Christiansen sammesteds, og Anders Christiansens Enke, Arrestantinden Ane Larsdatter for delagtighed i og Medvirkning til denne Forbrydelse, samt begge for begaaet Hoer Søndag den 27 October forrige Aar, blev for Birkedommeren i Frederiksborg District meldt, at Huusmand Anders Christiansen i Høveltsvang, var Natten mellem Tirsdag 24te og Onsdag 25te næstherhen, forsvundet, i Hvilken Anledning der af Dommeren blev anstillet Undersøgelse, hvor da Anders Christiansens Liig blev fundet nøgent og med tydelige Spor paa Mishandling nedsænkt i en paa Høveltsvangs anseelig Mosestrækning værende Mosemile, der befandtes at høre til den af Arrestanten Ole Pedersen niende Lod.

Arrestantinden Ane Larsdatter nægtede en Tidlang, baade at vide hvor Manden var blevet af, og hvorledes han var taget af Dage, men tilstod omsidder, at han førmeldte Onsdag Aften den 24te October var dræbt af Arrestanten Ole Pedersen, der, da Manden var kommen Hjem fra en Reise til Hillerød, og havde lagt sig, havde, uden at hun hertil havde givet nogen Anledning, og uden at hun veed Motivet hertil, listet

sig ind i Huset og Stuen, hvor hendes Mand taler med deres smaa Børn vare gangen til Sengs, og herefter tilføiet Manden flere Slag, bundet et saakaldet Skaglereb om ham, slæbt ham til Mose Milen og her, efter hans Sigende, nedsænket ham, idet han her havde, efter Bjeringsens Fuldbbringelse, ved Tilbagekomsten fra Mose Milen, yttrede, at han ei fik ro paa Manden, før hun fik ham i Stedet. Arrestantinden har stadig nægtet at hun var vidende om at Arrestanten vilde dræbe hendes Mand, ligesom hun nægter, at have medvirket til Drabet eller den stedfundne Mishandling af den Dræbte undtagen forsaavidt at hun, da Arrestanten spurgte hvor der var et Reeb at faa, til det foromtalte Brug, yttrede, at han kunde tage det ommeldte Skaglereb.

Efter at Arrestanten Ole Pedersen her den anmeldte 27de October sidste paa en Reise opholdt sig hos sin i Virum bosatte Søster, var med Politiet afhentet og Natten til 28de October næstefter stillet til Forhør i den Dræbtes Stue, hvor Liget var fremlagt, nægtede han den begaaede Forbrydelse, men ved fortsat Forhør Dagen efter, tilstod han denne, idet han forklarede, at han i længere Tid havde fattet Tilboielighed til den Dræbtes Kone, oftere besøgt hende, og navnlig den 24de October sidst 4 Gange været hos hende, hvilket han og agtede samme Dags paafølgende Aften, og begav sig til dette Øiemed til Anders Christiansens Huus, hvis Døre han forefandt ikke aflaaede anderledes, ved at han kunde aabne dem, og forføiede sig derpaa ind i den mørke Stue, hvor Anders Christiansen og Hustru med de mindste Børn laae i Sengen, hvorpaa han, da Anders Christiansen stod op af Sengen slog ham omkuld tilføiede ham Slag med et hos sig havende Skovøxeskaft, og da Anders Christiansen ei rørte sig mere, bandt derefter det før anmeldte Skaglereb om Halsen paa ham og slæbte ham ned til Mosen hvor han nedsænkede ham. Arrestanten har vel forklaret, at det forekom ham, at Anders Christiansen da han blev sænket i Mose Milen, endnu rørte sig, men efter den afholdte Obduktionsforretning og Det Kongelige Sundheds Betænkning bevises, maa det antages at Anders Christiansen, allerede med den ham tilføiede Mishandling i Stuen, er bleven dræbt.

Det er forklaret af Arrestanten og Arrestantinden at de i længere Tid have levet i Forstaaelse og ulovlig Forbindelse med hinanden, saa at Arrestanten endog kan antages at være Fader til hendes sidstfødte Barn. Det er fremdeles oplyst, at Arrestanten i længere Tid i Sommeren har søgt Trætte og næret fjendtlig Sindelag mod den dræbte, og at denne ikke har været fri for hans foregaaende Mishandling, ham til alene havde beklaget sig, uden at han, som efter de Vidnesbyrd her gives ham var en fredelig og retscaffen Mand, eenfoldig Mand, kunne sætte sig til Modværge mod Arrestantens idelige Fornærmelser, der endog bevægede Stedets Sognepræst til i Marts Maaned forrige Aar, at kalde Arrestanten for sig og formane ham.

Arrestanten har nægtet at det var hans Hensigt, da han den anmeldte Aften gik hen til Anders Christiansens Huus, at dræbe eller tilføre ham nogen legemlig Fornærmelse, ligesom han og uden Forsæt vil have dræbt ham, idet at han vil, dette at være slaaet, som bevirket eller formeenligent, ved uovertænkt og tilfældigt angreb; men de under Sagen oplyste Omstændigheder vidne afgiørende imod Arrestanten, at han har myrdet Anders Christiansen, han havde nemlig, som foran bemærket, i længere Tid udvist fjendligt Sindelag, plaget og efterstræbt den Afdøde; han havde levet i ulovlig Forstaaelse med hans Kone; han havde besøgt hende 4 Gange i Forveien den dag da han paafølgende Aften dræbte Manden, han har ikke kunnet angive nogen fyldestgørende Grund hvorfor han 5te Gang forfoiede sig til Anders Christiansens Huus anmeldte Dags Aften; han havde bevæbnet sig med et Skovøkseskaft; han listede sig paa Tøfler eller Hosesokker hen til Huuset; han begav sig ind i Anders Christiansens Stue, uagtet Lyset var slukket, paa en Tid og under Omstændigheder, som han efter sin Forklaring ikke pleiede at besøge Huuset; da han med sin Indtrædelse i Stuen erfarede, at Anders Christiansen var sengeliggende, hvilket han forinden han kom ind, ei med ham formodet, forfoiede han sig desuagtet ei ud af Stuen, vilde ei aabenbare sig hvem han var, da Anders Christiansen spurgte ham gjentagende Gange om det var ham; han slog den afklædte Anders Christiansen omkuld, da denne var staaet op af Sengen og var kommen ud paa Gulvet; han mishandlede ham, og det uagtet Anders Christiansen, efter Arrestantindens Forklaring, bad ynkelig for sig, paa en saadan Maade, at hun nødvendigvis ville gaa død, hvilket hans paafølgende Gjerning og Yttring til Enken, medtiltalte Ane Larsdatter, samme Aften yderligere vidnede om, hvortil vidne bemærkes, at hans eget Huus skulde sælges, ifølge Execution af en af hans Conditioner, og at det, efter hans Forklaring, var hans Agt at ægte Arrestantinden, naar hun blev Enke og han blev fraskildt sin Kone.

Det skjønnnes derfor ei rettere, end at Arrestanten vil være hjemfalden til den i Forordningen af 4de October 1833 § 10 og Lovens 6 – 9 – 1 fastsatte Straf, saaledes som denne er modificeret ved Forordningen af 24de September 1824. Hvad Straffen for Arrestantinden angaar, da – skøndt der taler flere Omstændigheder for, at hun har medvirket paa flere end en Maade til Gjerningen og har vidst af at denne vilde foregaae, hvilken henseende det tidligere er forklaret af hende, at hendes Mand klædte sig af i Mørke, den anmeldte Aften, fordi der ei vare mere Lys i Huuset, men har foran vedgaaet, at hun efter Mordet havde Lys tændt, og saaledes ladet Manden i Mørke, da Arrestanten indfandt sig – skjønnnes der dog ikke nok til at ansee hende anderledes, ved i Overensstemmelse med Forordningen af 4de October 1833 § 27, med Tugthusarbejde, der dog, efter den af hende udviste Brøde, ikke kan bestemmes ringere end til Livstid. – Ved de Arrestanten og Arrestantinden, med Hensyn til Mordet paa Anders Christiansen idømte Straffe, afstaae Straffen for det af dem begaaede Hors.

Slutteligen ville de Tiltalte ei Foetidum have at udrede eller en af samme Action flydende Omkostninger, hvoriblandt Sallærerne til de for dem beskikkede Defensorer, hvormed det til Actor tilkommende Sallærer bliver at udrede af Den Kongelige Jordebogskasse.

Sagsførelsen har været lovformelig.

Thi kjendes for ret

Ole Pedersen bør miste sin hals og hans Hoved sættes paa en Stage. Ane Larsdatter bør hensættes til Arbeide i Tugthuset for Livstid. Saa bør de insolidum udrede alle de af denne Action flydende Omkostninger, Sallarium til Defensorerne, Procurator Hansen og Amnekrigs , Commissair Hais, hver 8

Rigsbankdaler Sølv det Actor Procurator Schmelth tilkommende Sallarium bliver at udrede af den Kongelige Jordebogskasse med 10 Rigsbankdaler Sølv.

Arboe

Hans Nielsen, Bendt Pedersen, Peder Hansen, Ole Kjeldsholm.

Kilde: red.

Hor.

Udenomsægteskabelig seksuel omgang benævnes som hor. Ole Pedersen og Ane Larsdatter var tiltalt for hor men straffen herfor blev frafaldet henset til straffen for drabet. Efter 1930 er hor ikke længere strafbart.

-0-0-0-0-0-0-

Ole Pedersen benådes til livsvarig fængsel

Kilde: Rigsarkivet, Danske kancelli, Kgl. Reskript af 11. Oktober 1844.

Benådning i 1844, dødsdommen ændret til livsvarig fængsel.

Ved kongelig reskript af 11 oktober 1844 benådet til kagstrygning og indsættelse i Rasphuset på livstid og tab af ære.

Kagstrygningen blev straks efter indsættelsen udført af den københavnske bøddel i fængslets gård. (Offentlig piskning ved byens kag (pæl) var ophørt i 1840). Se i øvrigt tillægget "kagstrygning".

Årsagen til benådningen kan udover det humanitære også vel have været at der var god arbejdskraft i forbryderen.

-0-0-0-0-0-0-

Protokol over fangers arbejde

Kilde: Rigsarkivet, arbejdsprotokol over Rasphusfanger 1845.

Red.:

1 rigsbankdaler à 6 mark à 16 skilling.

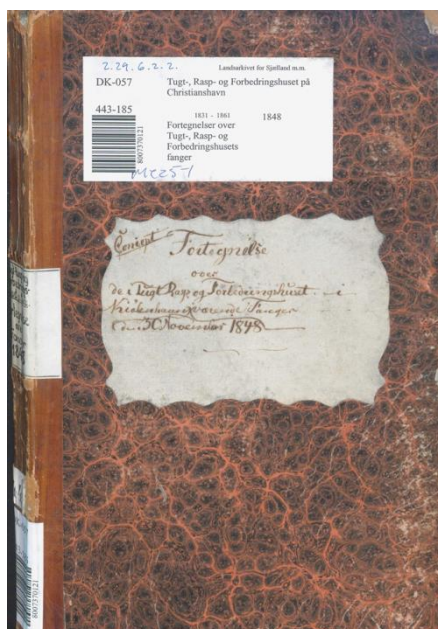
Danmark overgik fra daler – mark – skilling til kroner og øre i 1875.

-0-0-0-0-0-0-

Fangefortegnelse 1848

Kilde: Rigsarkivet, Tugt-, Rasp- og Forbedringshus, fortegnelse over fanger 1848.

DK-057,443-185,1841-1861,1848.

Nr	Navne.	Sted de kom fra.	Fædren- land.	Alder	Religion	Profession
25	Anders Hansen	København	Sjælland	46	Epst.	
26	Ole Pedersen	Sjælland	Sjælland	46	Epst.	
27	Peter Christensen	København	Sjælland	47	Epst.	
28	Hans Nielsen	København	Sjælland	48	Epst.	
29	Mathias Petersen	København	Sjælland	49	Epst.	
30	Lars Andersen	København	Sjælland	50	Epst.	
31	Nikolai Petersen	København	Sjælland	51	Epst.	

Om de ere giwte.	Hvor Børn kom fra.	Hvor de ere indkomne.	Efter hvilken Dom.	Paa hvor lang Tid.	Forbrydelse.	Straf paa Kroppen.	Forhold.
25	1	1844 Nov 9	Kgl. Rescript af 11 Oct. 1844	Levstid	Drab	Rasphus	upaaklageligt
26	1	1844 Nov 9	Kgl. Rescript af 11 Oct. 1844	Levstid	Drab	Rasphus	upaaklageligt
27	1	1844 Nov 9	Kgl. Rescript af 11 Oct. 1844	Levstid	Drab	Rasphus	upaaklageligt
28	1	1844 Nov 9	Kgl. Rescript af 11 Oct. 1844	Levstid	Drab	Rasphus	upaaklageligt
29	1	1844 Nov 9	Kgl. Rescript af 11 Oct. 1844	Levstid	Drab	Rasphus	upaaklageligt
30	1	1844 Nov 9	Kgl. Rescript af 11 Oct. 1844	Levstid	Drab	Rasphus	upaaklageligt
31	1	1844 Nov 9	Kgl. Rescript af 11 Oct. 1844	Levstid	Drab	Rasphus	upaaklageligt

No: 26

Navne: Ole Pedersen

Hvad de have været: husmand

Fædreneland: Sjælland

Alder: 46

Religion: protestant

Om de ere giwte: giwt

Have Børn: 1 Søn og 2 Døtre

Når de ere indkomne: 1844 Nov 9

Efter hvilken Dom: Kgl. Rescript af 11 Oct. 1844

Paa hvor lang Tid: Livstid

Forbrydelse: Drab

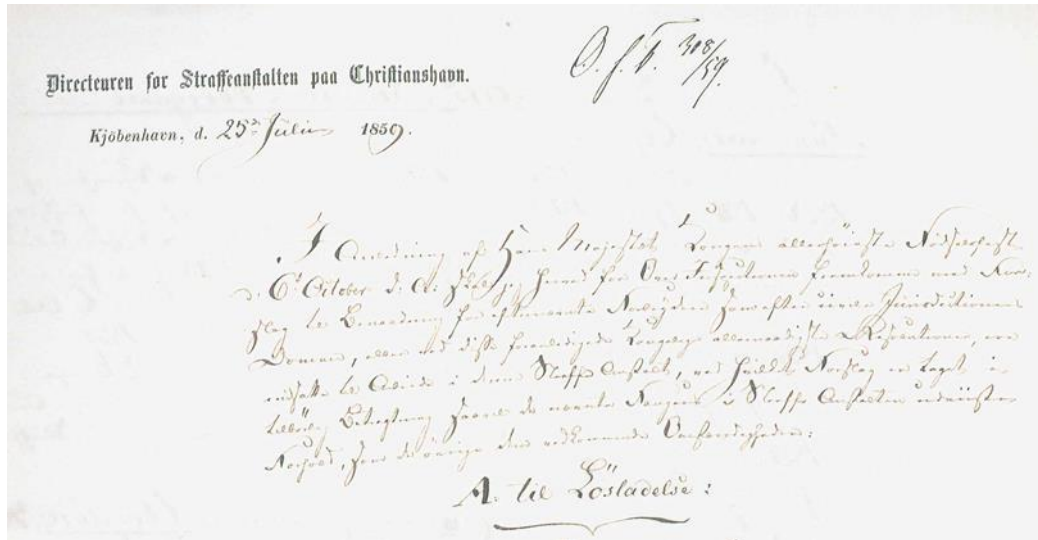
Straf paa Kroppen: Rasphus

Forhold: upaaklageligt

-0-0-0-0-0-0-

Ole Pedersen benådes med æresoprejsning

Kilde: Rigsarkivet, Justitsministeriet, 1. eksp. kontor, 'årlige forestillinger om fangers benådning', 1859-1860, Ib 362, X 1859 Benådning 1860.

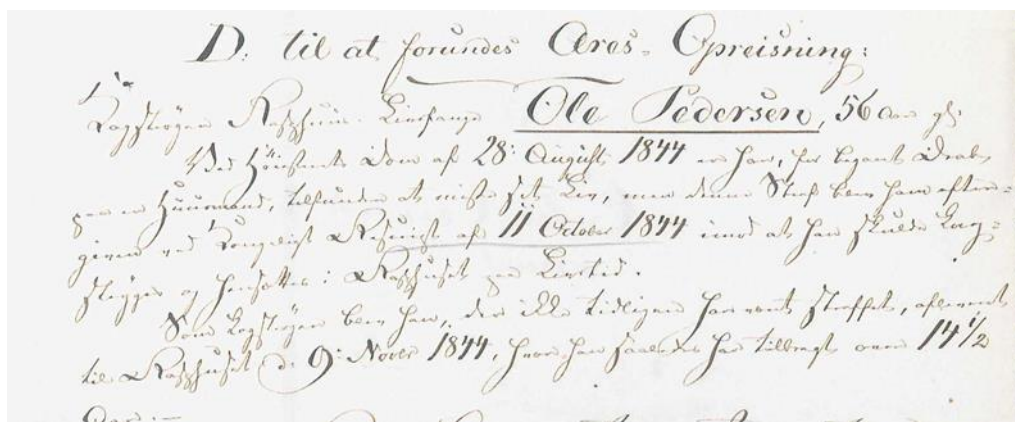

Direkteuren for Straffeanstalten paa Christianshavn.

Kjøbenhavn d. 25de Juli 1859.

I anledning af Hans Majestæts allerhøieste Fødselsfest d. 6te October d- A. skal jeg hermed for Over Inspektøren fremkomme med Forslag til Benaadning for efternævnte Forbrydere som efter under Jurisdiktionens Domme, eller ved disse foranledigede Kongelige allernaadigste Resolutioner ere indsatte til Arbeide i denne Straffeanstalt, ved hvilket Forslag er taget i tilbørlig Betragtning saavel de nævnte Fangers i Straffeanstalten udviiste Forhold, som de øvrige der vedkommende Omstændigheder:

D. til æresoprejsning.....

D: til at forundes Æres – Opreisning:

Kagstrøgne Rasphuus Livsfange Ole Pedersen, 56 Aar gl.

Ved Høisterets Dom af 28. August 1844 er han, for begaaet Drab paa en Huusmand, tilfunden at miste sit Liv, men denne Straf blev ham eftergivet ved Kongeligt Reskript af 11 October 1844 imod at han skulde kagstryges og hensættes i Rasphuuset paa Livstid.

Som kagstrøgen blev han, der ikke tidligere har været straffet, afleveret til Rasphuuset d. 9 November 1844, hvor han saaledes har tilbragt over 14½ Aar.

Kilde: red.

Begreberne ærlige ct. uærlige fanger og æresoprejsning.

De uærlige fanger blev holdt under meget stramme vilkår, gik med fodlænker, gik i genkendelige dragter, sad i de værste fangeceller osv. Og de sad altid på livstid og det i ordets bogstaveligste forstand. Uærlig blev man ved kagstrygningen og dømt for de groveste forbrydelser herunder drab.

De ærlige fanger blev behandlet, efter datidens forhold, en del bedre, havde bl.a. mulighed for at arbejde ude i byen under afsoningen, og som det væsentlige, de havde deres ære i behold, og kunne så ved løsladelse vende tilbage til det civile liv.

Når en uærlig fange får æresoprejsning betyder det at han får sin ære igen og rykker op i gruppen af ærlige fanger.

Intern notat ved behandling af benådningen:

No 1. Ole Pedersen 56 Aar.

(Ref.: Rigsarkivet, Justitsministeriets 1. eksp. kt., "Årlige forestillinger over fangers benådning", lb.# 363, X 1859 – 1860)

Med HMDom af 28 Aug 1844 er han for Mishandlinger, der have ført en andens Død tilfølg, dømt fra Livet.

Efter hans egen Forklaring havde han d. 24 Oktbr 1843 mellem kl 9 og 10 om Aftenen begivet sig hen til Anders Christiansen, til hans Kone som stod i utugtigt Forhold. Han havde med sig et Økseskaft og havde taget sine Tøfler af for at Christiansen hvis han var hjemme, ikke skulde høre ham. Han fandt Døren lukket, men uden Krogen paa samme indvendig var paasat og antog derfor, at han endnu ikke var kommen hjem, hvilket imidlertid ikke forholdt sig saaledes, da Manden allerede var kommet tilsengs. Da han var kommet ind i Stuen sagde Konen "hvad vil du dog Ole her igjen", hvortil han intet svarede, og da hendes Mand spurgte hvem det var der listede sig om, taug han ligeledes stille. Da han var kommen forbi Mandens Seng hen til Konens sprang Manden op, dog uden at tage fat paa ham, hvorimod domfældte slog Manden paa Hovedet med den flade Haand, hvorefter han faldt hen ad Gulvet. Om han faldt hen mod Kakkellovnen veed han ikke, men han reiste sig ikke og han gav ham 2 Slag med Økseskaftet over Bagdelen for at faa ham til at reise sig. Foreholdt at Liget viste Tegn af flere Slag paastod han, at han ikke erindrede, om han havde givet 2 eller 3 Slag inden han faldt, men at han med sikkerhed veed, at han ikke slog med Økseskaftet. Da det var mørkt i Rummet er han dog usikker paa at han efter at Christiansen var falden, har ramt med Økseskaftet i

Hovedet istedetfor paa Bagdelen som han troede. Det tilsyneladende brændte Mærke, der fandtes paa Liget har han forklaret af, at han mulig var faldet mod Kakkellovnen.

Han tog derpaa et Reb, som hængte paa en Krog, satte Manden op mod Kisten og Gulvet, bastede eller bandt Striken om Halsen paa ham, da han troede han var død og efter at han saavidt han troer, tillige havde bastet Rebet om Livet paa ham, løftede paa ham og inden han satte sig Ryg mod Ryg til ham og bar eller slæbte ham efter sig hen til et Mosehul, hvor Liget siden fandtes og skød ham, efter at have lagt ham paa Mosebrinken, ud i Vandet. Han har indrømmet, at det er muligt, at han endnu levede, da det syntes ham, at han rørte sig idet han skød ham ud, og der opstod da den Tanke hos ham, om han levede, men da Liget strax sank var der ikke videre at gjøre.

Han har vedholdende paastaaet, at han ikke kom for at dræbe Manden, men kun for at besøge Konen, som han siger at han elskede i saadan Grad, at han ikke kunde undvære hende. Han havde alt været 4 Gange hos hende den Dag, hvilket imidlertid ikke var usædvanligt, han havde vel ytret den Dag til Konen, da hun klagede over Manden, at han nok skulde ramme ham, men dette var kun Spøg. Han kunde ikke forklare, hvorfor han tog Økseskaftet med, men han pleiede sommetider at gaae med det.

Konen har forklaret, at der ikke havde været Tale imellem dem om at dræbe Manden. Hun har for øvrigt udsagt, at Manden havde undladt at sætte Krogen paa, hvilket han ellers, tildels af Frygt for Ole Pedersen, pleiede at gjøre, fordi han troede, at denne var kjørt bort. Da der kun var lidt Lys var dette ikke blevet tændt. Da hendes Mand var sprunget ud af sengen hørte hun et Slag, som hun antog var med Økseskaftet og Manden og skreg da "Ole forbarm dig over mig", hun hørte flere Slag 2 eller 3, hvorpaa hendes Mand gav et høit Skrig og faldt om, hvorlænge han levede veed hun ikke, men han skreg ikke mere.

Obductionen antog at Manden var dræbt ved at bringes i en bedøvet Tilstand, dels ved Slag paa Hovedet, disse især paa Halsens Forside og deraf opstaaet Hindring af Respirationen og i denne Tilstand at nedsænkes i Vandet. Det Kgl Sundhedskollegie antog at Manden var død som følge af Slagene inden han nedsænkedes i Vandet. Det er for øvrigt oplyst at Ole den Dag, da Drabet blev begaaet, var usædvanlig taus og urolig. Han var en stærk Mand og havde ofte mishandlet den døde med Slag, og denne har ofte jamret sig derover og sagt, at han gik med Livet i Hænderne og ikke vidste hvad Øjeblik han af Ole blev dræbt. Da flere Naboer haver givet Ole et forargligt Vidnesbyrd som Ondskabsfuld og hævngherrig og der var en almindelig frygt for at han vilde tilføje Anders Christiansen en Ulykke da de kiendte Forholdet mellem ham og Konen men var for svag til kunde modsætte sig. Efter at Domfældte som anført i Henhold til SR 4 Okt 1833 §10 # 1 var bleven dømt fra Livet blev han af 5 af Høisterets voterende indstillet til Benådning, idet der som Grund herfor blev anført, at det ikke var bevist, at han havde forøvet Vold efter en forudfattet Plan, at det ikke kan antages at have været hans Hensigt at berøve den Dræbte Livet ved de forøvede Mishandlinger og at det ei heller har været hans Hensigt ved at nedsænke ham i Vandet, da han efter det Kgl Sundhedskollegies Erklæring allerede var død. Denne Indstilling blev tiltraadt af det Kgl Kancellie og ved Sagen af 11 Oktbr 1844 blev han derefter benådet mod at kagstryges og hensættes til Strafarbeide i Rasphuset paa Livstid.

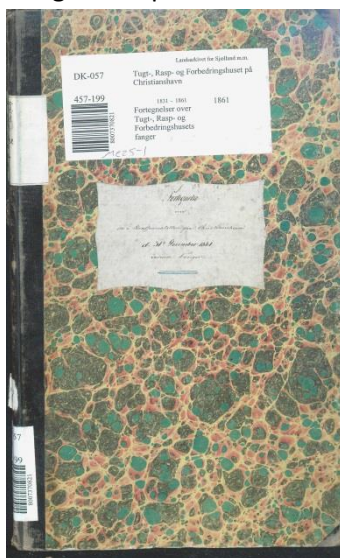
Den Paagjældende har nu i 14½ Aar hensiddet i Anstalten, hvor hans Opførsel har været god. I den Tid har han gjentagne Gange af Direktionen været indstillet til at forundes Æresoprejsning, men Overinspektøren for Fængelsvæsenet har efter Sagens Beskaffenhed ikke hidtil kunnet tilslutte sig denne Indstilling. Da nu imidlertid for lang Tid er hengaaet, og han, saafremt Æresoprejsning nu meddeles ham, efter de gjældende

Regler høist i det i det tidligste om 6 Aar vil kunne komme i Betragtning til Løsladelse til hvilken Tid han haver 20 Aars Strafarbeide have afsonet hans Brøde, har jeg, da han er indstillet af Direktionen og Overinspektør for Fængselsvæsenet har sluttet sig til denne Indstilling, at kunde bringe ham i Forslag til den efterspurgte Naadesbevisning.

-0-0-0-0-0-

Fangefortegnelse 1861

Kilde: Rigsarkivet, Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset på Christianshavn 1861.

Mandsfanger:

Ole Pedersen, Huusmand, 59 Aar.

Indkom 9 Novbr. 1844 som Kagstrøgen til Rasphusarbeide paa Livstid.

Iflg. Kgl. Rescript af 11 Octbr. sA, men ifølge modstaaende forundt Æresoprejsning og flyttet blandt de ærlige Livsfanger.

Ugibt

1 Søn, 2 Døtre

Ankommen (til tugthuset) 1859 Oct. 6

Dom, (benådning) Kgl. Rescript af 20 October 1859

Straf: Livstid

Forbrydelse: Drab.

-0-0-0-0-0-0-

Ole Pedersen 'indlagt' på fattiggården i Ganløse

Kilde: Folketællinger.

Stenløse lokalarkiv i Ganløse, Fattiggården. (stenlosearkiv.dk, 2011.552.1),
ISBN 978-87-982143-0-4 "Fattigforsørgelses- og arbejdsanstalt i Ganløse", af Hugo Odgaard.

Hvornår Ole Pedersen kommer til fattiggården efter den endelige løsladelse fra fængslet i 1868 ved vi ikke men han er opført ved folketællingen i 1870 på fattiggården.

De første optegnelser på lokalarkivet er fra 1880'erne, men det er kun udtryk for at der ikke er gemt arkivalier fra perioden 1868 til 1880. Som løsladt uden midler har han sikkert vandret rundt og tigget som andre uden midler. Disse omvandrede fattige og husvilde mennesker blev på den tid 'indlagt' på de dertil oprettede fattiggårde for at blive fri for synet af dem og for at blive fri for deres evindelige tiggeri. Sognerådene brugte ordet 'indlagt', reelt blev de uden dom frihedsberøvet og indsat og måtte kun med forlov komme uden for fattiggårdens matrikel, til gængæld fik de husly og mad hver dag samt tilsyn af læge. Det sandsynlige er at Ole Pedersen blev 'indlagt' kort efter løsladelsen.

-0-0-0-0-0-

Margrethe Nielsdatter død (Ole Pedersens kone)

Kilde: arkivalieronline.dk, kirkebog, Fr.borg amt, Uggeløse sogn, 1857 – 1876, opslag 174.

Margrethe Nielsdatter enke, død 23 October 1872, begravet 27 October 1872, Afbygger Ole Pedersens fraseparerede Hustru, Almisselem i Badstrup, 72 Aar.

-0-0-0-0-0-0-

Ane Larsdatter død. (Dømt for medvirkning til drab)

Kilde: Kilde: arkivalieronline.dk, kirkebog, Fr.borg amt, Uggeløse sogn, 1857 – 1876, opslag 173.

Ane Larsdatter død 24 Januar 1872, begravet 30 Januar 1872, Enke efter Hmd. Anders Christiansen i Høveltsvang nu i Badstrup, 69 Aar.

-0-0-0-0-0-0-

Red.:

Margrethe og Ane døde i samme år og boede
begge til sidst samtidig i den lille landsby Bastrup.
Dengang Badstrup.

Om de har talt sammen ved vi ikke.

-0-0-0-0-0-0-

Ole Pedersen klager

Kilde: Stenløse lokalarkiv i Ganløse, Fattiggården. (stenlosearkiv.dk, 2011.552.1)

Frederiksborg Amt

9. March 1882.

Efter Modtagelsen af Sogneraadets Erklæring af 8de ds. angaaende Fattiglem Ole Pedersens Klage, skal jeg herved tjenstvillig anmode Raadet om at meddele Klageren, at han ikke er berettiget til at forlade Ganløse Forsøgelses og Arbeidsanstalt, hvor han er indlagt, foruden han godtgjør for Sogneraadet, at han er istand til at sørge for sig selv, eller at andre ere villige til uden Udgivt for Communen at overtage hans Forsørgelse. Med Hensyn til de i Klagen ommeldte Penge anmodes Raadet derhos om at meddele Paagældende den Besked, som Raadet har faaet om dem fra Amager Birk.

(ulæselig underskrift)

-0-0-0-0-0-

Ole Pedersen, opgørelse over ophold på anstalten

Kilde: Stenløse lokalarkiv i Ganløse, Fattiggården. (stenlosearkiv.dk, 2011.552.1)

Ophold 1883.

Recept

over

Sommerus Fyldning, Klædningsgælder m.m.

af

Lynge og Raggeløse Kommune

for

1de Januar til 31de December

1853.

No.	Føle Yrs.	Alder	Fødsel	Børn	Yrs. per Antall		Føle	Midtst.		Udset Ant.		Udset	Antall
					10	10		10	10	10	10		
87	Lars Pedersen	70	Lange	Blondhede	6.50	10.00	6.70	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
88	Anders Pedersen	68	Lange	Blondhede	6.50	10.00	6.70	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
89	Anders Pedersen	68	Lange	Blondhede	6.50	10.00	6.70	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
90	Anders Pedersen	68	Lange	Blondhede	6.50	10.00	6.70	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
91	Anders Pedersen	68	Lange	Blondhede	6.50	10.00	6.70	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
92	Anders Pedersen	68	Lange	Blondhede	6.50	10.00	6.70	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
93	Anders Pedersen	68	Lange	Blondhede	6.50	10.00	6.70	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
94	Anders Pedersen	68	Lange	Blondhede	6.50	10.00	6.70	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
95	Anders Pedersen	68	Lange	Blondhede	6.50	10.00	6.70	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
96	Anders Pedersen	68	Lange	Blondhede	6.50	10.00	6.70	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
97	Anders Pedersen	68	Lange	Blondhede	6.50	10.00	6.70	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
98	Anders Pedersen	68	Lange	Blondhede	6.50	10.00	6.70	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
99	Anders Pedersen	68	Lange	Blondhede	6.50	10.00	6.70	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
100	Anders Pedersen	68	Lange	Blondhede	6.50	10.00	6.70	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00

1 Par Træsko	1 Kr. 33 Ø
1 Par Klædesbuxer	8 - 0 -
1 Par Wanter	0 - 66 -
Medicin	3 - 59 -
Forskjelligt Arbejde	21 - 00 Kr.

1884

1 par Træsko	1 Kr. 33 Ø
Sko repareret	35 -
Medicin	1 -
Savet Brænde	17 - 40 Ø

1885

1 skjorte	2 Kr. 50 Ø
2 Par store Træsko	3 Kr.
1 Skjorte	2 Kr. 50 Ø
Medicin	1 Kr.
Savet Brænde	16 Kr. 68 Ø

1886

2 Par Træsko	2Kr. 66 Ø
1 Bomuldstrøje	1 Kr. 75 Ø
Medicin	5 Kr. 16 Ø
Savet Brænde	17 Kr. 04 Ø

1887

1 Skjorte	2 Kr. 33 Ø
1 Ligkiste	10 Kr.
1 Sæt Ligtøj	2 Kr. 66 Ø
Medicin	1 Kr 02 Ø
Intet bestilt	
Sindssvag	

-0-0-0-0-0-

Ole Pedersen trænger til kur

Kilde: Stenløse lokalarkiv i Ganløse, Fattiggården. (stenlosearkiv.dk)

1st stykke Herreds
Fattigforsørgelses- og Arbeids-Anstalt.
Gandløse pr. Vexø den 17de Apr. 1887.

Det ærede Sogneraad anmodes velvilligst
om at faa Fattiglem Ole Pedersen der
er 84 7/12 Aar gammel og forsørgelses-
berettiget i Lyng- og Uggeløse Kom-
mune anbragt andetsteds da han
ikke her kan faa den Kur og
Pleje han i sin Sindssvagthed
trænger til. Skrivelsen fra
Sygehuslægen som jeg modtog
i Dag tillader jeg mig at ved-
lægge.

Ærbødigst
H. Andreasen
Inspektør.

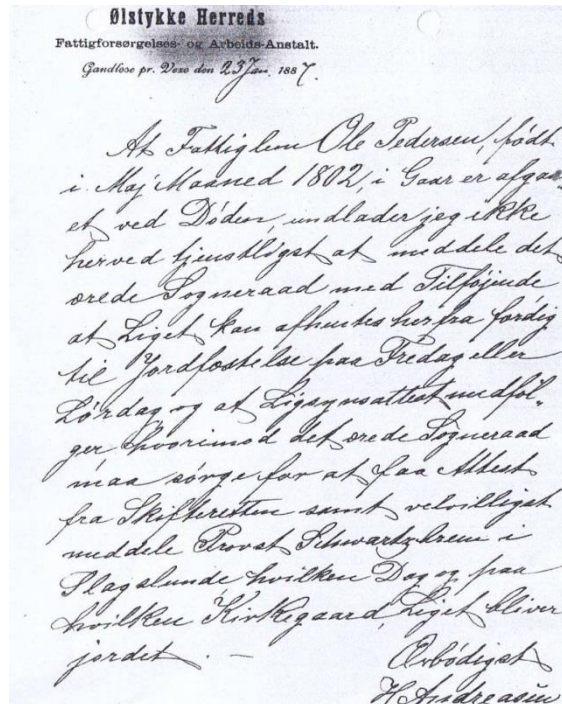
Det ærede Sogneraad anmodes velvilligst om at faa Fattiglem Ole Pedersen der er 84 7/12 Aar gammel og forsørgelsesberettiget i Lyng og Uggeløse Kommune anbragt andetsteds da han ikke her kan faa den Kur og pleje han i sin Sindssvagthed trænger til. Skrivelsen fra Sygehuslægen som jeg modtog i dag tillader jeg mig at vedlægge.

Ærbødigst
H. Andreasen
Inspektør

-0-0-0-0-0-

Ole Pedersen meddeles død

Kilde: Stenløse lokalarkiv i Ganløse, Fattiggården. (stenlosearkiv.dk)

At Fattiglem Ole Pedersen, født i Maj Maaned 1802, i Gaar er afgaaet ved Døden, undlader jeg ikke herved tjenstvilligst at meddele det ærede Sogneraad med Tilføjende at Liget kan afhentes herfra færdig til Jordfæstelse fra Fredag eller Lørdag og at Ligsynsattest medfølger, hvorimod det Ærede Sogneraad maa sørge for at faa Attest fra Skifteretten samt velligst meddele Provst Schwartz i Slagslunde hvilken Dag og paa hvilken Kirkegaard Liget bliver jordet.

Ærbødigt
H Andreassen.

-0-0-0-0-0-

Ole Pedersen død og begravet.

Kilde: arkivalieronline.dk, kirkebog Fr.borg Amt, Ganløse Sogn 1876 – 1891 opslag 94.

2. 1887, 22 Januar	1887, 29 Januar paa Lynge Kirkegaard	Ole Pedersen -	Enkemand, Fattiglem af Ganløse 84 Aar Forsørgelsesanstalt.
--------------------	---	----------------	---

Død: 1887, 22 Januar, begravet 1887 29 Januar paa Lynge Kirkegaard, Enkemand, Fattiglem af Ganløse Forsørgelsesanstalt, 84 Aar.

NB: Ole Pedersen står anført som enkemand, han var frasepareret.

-0-0-0-0-0-

Bilag 1.

Kagstrygning

En kag er en skampæl eller en høj, bred, sokkelagtig opbygning på byens torv, hvor småtyve og "letlevende kvinder" blev pisket offentligt (kagstrygning). Kagstrygning var en ofte anvendt straf i middelalderen og blev anvendt op i 1800-tallet.

Fænomenet er kendt i Tyskland fra det 13. århundrede.

Kagstrygning og brændemærkning af kvinde i 1728 i Ugledige, nær Vordingborg. I galgen hænger ni tyve henrettet ved samme lejlighed.

Kagstrygningen blev i Danmark udført af bødlen og bestod i henhold til kongelig forordning af 27 slag med 9 forskellige ris; tre slag med hver. Slagene blev givet på den dømtes ryg. Kagstrygningen kunne suppleres med brændemærkning af den dømte. Afhængig af forbrydelsen skete brændemærkning i panden, på kinden eller på ryggen. Brændemærkningen gav et mærke med enten en galge eller et hjul, hvilket symboliserede, at den dømte med kagstrygningen og brændemærkningen var sluppet for at blive hængt eller henrettet og liget placeret på hjul og stejle.^[1]

Kagstrygning medførte altid tab af den kagstrøgnes ære, hvilket for velanskrevne borgere var et væsentligt element i straffen, idet en æreløs person var udstødt af samfundet. For personer, der i forvejen var æresløse (eksempelvis prostituerede, natmænd) var denne del af straffen uden betydning. Det skete dog ofte, at den kagstrøgne blev forvist fra byen efterfølgende, hvilket i det feudale samfund var en særdeles indgribende straf, idet den udstødte og æreløse person i så fald måtte holde til uden for byen.

Kagstrygning er omtalt i Christian 5.'s Danske Lov fra 1683, hvor kagstrygning bl.a. foreskrives som straf for "berøgtede Qvindfolk" (d.v.s. prostituerede eller kvinder der åbent var seksuelt aktive udenfor ægteskab), der for tredje gang er blevet "skændet".^[2] Kagstrygning var også straffen for at opgive og efterlade et lille barn,^[3] for tyveri,^[4] rufferi og bordeldrift.^[5] Ved Struensees forordning af 27. april 1771^[6] blev dødsstrafen afskaffet for tyveri, og kagstrygning blev herefter den almindelige straf for tyveri.

Kagstrygning bortfaldt i 1840 for tyverisager og blev endeligt afskaffet i Danmark med straffeloven af 1866, der begrænsede brugen af korporlig afstraffelse i Danmark. I årene op til den endelige afskaffelse blev kagstrygning dog kun sjældent benyttet i Danmark.

Københavns kag stod i mange år på Nytorv, hvor dens placering i dag er synlig som en lille forhøjning i brolægningen. De øvrige danske købstæder havde ligeledes en kag, hvor kagstrygning fandt sted

Nihalet kat er betegnelsen for et strafferedskab, en svøbe, bestående af et kort træhåndtag med oftest ni kortere tovender hvor enderne er formet som knuder. Før brug kunne katten lægges i havvand, sådan at saltet blev opsugt af tovenderne, hvilket forstærker brugen af katten.

Når en (mand) skulle straffes med et bestemt antal slag af katten skete det på den bare ryg, der hurtigt fik synlige mærker af slagene.

Bilag 2.

Rasphuset

Børnehuset på Christianshavn

Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset

Christianshavns Straffeanstalt ("Kvindefængslet på Christianshavn")

Kilde: Wikipedia

Børnehuset blev oprettet i 1662 og var oprindeligt tænkt som et arbejds hus, hvor fattige og vagabonderende børn kunne placeres og sættes i arbejde. De indsatte børn arbejdede med manufakturproduktion, der skulle (og kun kunne) afsættes til militæret.

Efterhånden blev stedet også brugt til voksne løsgængere og egentlige forbrydere, som man dog med en anordning fra 1708 prøvede at holde fra børnene. I 1742 blev der opført et rasphus på Børnehusets grund. Her kunne mandlige forbrydere indsættes til strafarbejde.

Med en kancelliplakat fra 15. januar 1790 ændrede anstalten navn til "Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset på Christianshavn" og fik i højere grad karakter af at være et egentligt fængsel. Frem til ca. 1790 er der kun bevaret få arkivalier, men fra slutningen af 1700-årene findes et omfattende arkiv, som giver gode muligheder for at efterspore enkeltpersoner og tegne et billede af dagligliv m.m. i fængslet. Den militære manufakturproduktion blev fortsat og er at finde i adskillige arkivalier.

I 1864-65 blev der bygget et nyt kvindefængsel lige ved Vor Frelses kirke. Frem til 1870 blev den gamle Tugthusbygning anvendt til mandlige fanger, der var dømt til strafarbejde. Efter 1870 blev Tugthusbygningen kvindefængsel, og det nybyggede kvindefængsel blev i stedet lejet ud til Københavns politi og her fik Christianshavns arrest til huse.

Christianshavns Straffeanstalt blev nedlagt pr. 1. april 1928 og fangerne overført til en del af Vestre Fængsel. Denne del blev siden kaldt "Statens Kvindefængsel i Vestre Fængsel".

-0-0-0-0-

Kilde: Ordbog over det danske sprog.

Raspning af farvet træ.

"Den der er dømt på livet, lader man raspe, dvs. udføre raspning i Rasphuset, hvilket er livsfarligt."

-0-0-0-0-0-

Kilde: Uddrag af bog udgivet i 1896 af Frederik Stuckenberg, fængselshistoriker, "Fængselsvæsenet i Danmark".

Jeg vil nu føre mine læsere ind i denne mismodets og fortvivlelsens skumle bolig, og ved at male genstandene med deres naturlige og uoverdrevne farver, søge at gøre maleriet så træffende som muligt. Allerede bygningens hele udvortes bebuder alvor og strænghed. Høje, svære, mørkerøde mure, jerngitterværk for vinduerne, igennem hvilke enkelte fanger se ud i guds skønne fri natur, som ikke er skøn eller fri for dem, og misunde

den mindste spurv, der dog besidder den frihed, som er dem nægtet, den store uvurderlige ret, at tumle sig og øve sine kræfter frit og ubunden, allerede dette lærer os, at denne bygning har en alvorlig, sørgelig bestemmelse. Den af en skildvagt bevogtede port åbnes. Vi træde ind i den skumle gård. Her står en pæl oprejst, under hvilken allerede mange have følt forbrydelsens og straffens umiddelbare virkning. Vi gå nu op ad trappen. Rokkenes hule surren frembringer en rædsom musik, der gendlyder i alle gangene. Vi befinde os nu indenfor mure, hvor den paradisiske blomst i den menneskelige lyksaligheds blomsterhave — frihed — er død som rosen i en mephitiske dunstkreds — Arbejdsstuen åbnes, og vi træde derind. Man bliver nu ganske omstemt. Vi se her en stor del fruentimmer af forskellig alder, alle ens, men meget renlig klædte i en hvidladet dragt med numer på, og afskåren hår, sy skræderarbejde. Alting går så flink og ordenlig, at man mindst skulde formode, at dette arbejde er tvangsarbejde. Vi gå videre og træde først ind i spindestuen, hvor man er i fuld drift med at spinde, karte, væve o. s. v., derpå i et snedkerværksted, så i et skomagerværksted, og hvor man kommer, møder man arbejdsomhed og industri. De fangne finde ordenlig en glæde i at kunne vise den fremmede gæst frugterne af deres flid og føle en mærkelig selvtilfredshed i hans bifald. Man glemmer nu efterhånden årsagen og hensigten, *hvorfor* disse mennesker befinde sig på dette sted, og beundrer deres utrættelige virksomhed. Vi se her intet uden såkaldte *årsfanger* eller forbrydere, som ere inddømte på visse måneder, for det meste for tyveri Vi træde ind blandt *livsfangerne*. De er alle klædte i en sortagtig dragt, ligeledes med numer på; mandfolkene gå med bart hoved, fruentimmerne med en sortagtig hue på

Hvo er det, som putter hovedet frem af hint aflukke? En mand med stærke træk, lynende øjne og en barsk

mine I sin blodtørsthed har han dræbt en medfange, som aldeles ikke havde fornærmet ham; man har måttet indespærre ham som en glubende tiger, for at tæmme hans vilde natur Se her et menneske bleg som et lig, med hule øjne og indfaldne kinder. Han bærer et halsjern, som vejer 36 pd., og som gnaver ham huller i halsen, men som de retfærdigste, de mest ømtfølende foresatte have set sig nødsagede til at pålægge ham. Han har grå hår og ser ud som en olding og er dog ikke over 30 år. Hans liv er en kæde af forbrydelser Vi gå videre og komme nu i den gård, hvor rasperiet er. Her står et hus med jerngitterværk for vinduerne, hvor raspehuslemmerne raspe farvetræ hver i sit aflukke. De står her sommer og vinter i ondt og godt vejr. Vanen, som gør mennesket ked af lykken, hærder det også mod ulykken, og man har havt forbrydere, som ere blevne gamle mænd på dette rædsomme sted Nogle skridt videre, og vi komme til den såkaldte mølle. Her arbejde bestandig sex af de groveste forbrydere. Vi se her kobberfarvede mennesker, der af det røde støv have fået denne røde farve. Det er et tungt og usundt arbejde, thi støvet slår sig på brystet; skønt også her vanen er et meget formildende middel

Vi komme nu til *sygehuset*, en for fire år siden fra ny af opført bygning i den bageste del af hovedbygningen på et meget luftigt og frit sted med en åben plads foran, hvor reconvalescenterne kunne nyde den friske luft, og som vil blive en meget behagelig grønning, når engang de unge træer, man har plantet her, ere voxne til. Dette sygehus opfylder ganske sit øjemed. Allevegne er her sørget for luftighed og renlighed. Der siges ikke for meget, når man påstår, at det fuldkommen kan sættes ved siden af ethvert af det bedre slags indretninger af den natur, hovedstaden ejer, og man forbauses, når man sammenligner fattighospitalerne i adskillige købstæder med

dette forbryderhospital i København. De syges tal er sædvanlig omtrent 60. På den anden siden af sygehuset er *vaskerhuset*, hvor 5 kvindelige fanger ere sysselsatte med at besørge lemmernes vask. Ved vaskerhuset er en stor rummelig tørreplads.

Fangerne, navnlig rasphusfangerne, havde alt 29 juli 1815 klaget over kosten, særligt ærterne og hestekødet; men 31 juli blev disse klager skarpere. Man lovede dem bedre kost; men dermed var der ikke tilvejebragt ro. En stor del tugthusfanger havde samlet sig i gården og råbte hurra, ligesom et vindu blev slået ind. Om eftermiddagen forlangte fangerne ekstrakost, øl og brød, som blev nægtet. Om natten mishandlede en fange, som havde spist de vragede ærter, og mandsfanger brød ind på et af fruentimmernes soveloffer. Næste morgen vilde fangerne ikke arbejde. Dørene til arbejdssalene blev åbne, for at fangerne kunde gå ned i gården; en stor del af dem samlede sig så i gården, brød mellemporten op til forbedringshusgården, fratog portneren nøglerne til gadeporten ud til Dronningensgade, og en del fanger slap ud på gaden. Disse fik man dog samlede igen indenfor porten. Men imidlertid trådte vagten an i gården med fældede bajonetter. Derved hidsedes fangerne, og i kampen, der opstod, blev soldaterne drevne udenfor gadeporten,

hvortil nøglen atter blev tagen fra portneren, og c. 50 fanger slap ud. Roligheden tilvejebragtes kun ved løfte om uddeling af extrabrød til hver fange, hvilken også fandt sted. I flere dage vedblev fangerne alligevel at undlade at arbejde, og forskellige excesser foregik, således brødes ståltrådsnitene fra vinduerne. Først da 24 af de værste urostiftere vare førte til Stokhuset, kom der atter ro på de øvrige.

En kommission var imidlertid bleven nedsat for at undersøge fangernes klager. Disse gik ud på, at forplejningen var mindre god, så at man endog havde set fanger samle affald op af rendestenene og affaldstønderne; når det saltede hestekød sattes i vand om natten før dagen, da det skulde spises, stod det i åbne kar, som hunde og katte søgte hen til; var der ikke mad nok i den til fangerne tillavede portion, heldtes hele spande vand i for at forøge portionen; øllet var slet og ligeså hestekødet; madkarrene rensedes ikke til hvert måltid. Derimod klagedes ikke over grød og brød. Kogningen af maden foregik i en ufortinnet kobberkedel, hvorefter der jævnlig opstod lettere mavetilfælde; vadsken foregik ikke hyppigt nok; madkarrene fornyedes ikke tidt nok, og utøjet formeredes stærkt i anstalten.

Som man ser, var der trods alle forbedrende bestræbelser klager nok, og værre var det, at kommissionen erklærede dem for ikke ubeføjede. Dertil kom desuden andre misligheder. Direktøren havde overskredet bestemmelserne i pl. 31 aug. 1813 om hustugten ved at lade give 38 slag tamp, medens det største antal slag, han kunde tildele en fange, var 27. Ligeledes havde han tilladt mesteren at uddele 8 slag og inspektøren 15 slag, en tilladelse, han ikke kunde give.

Bilag 3.

Antallet af indsatte varierede over tid, men kunne f. eks. typisk være:

Rasphusfanger	132
Tugthusfanger mænd	87
- kvinder	54
Forbedringshus mænd	133
- Kvinder	89
Tilsammen	495

Sygeligheden blandt de indsatte var høj, f.eks. i et år hvor der ikke havde været nogen epidemi:

Brystsyge	83
Feber	137
Gigt	46
Fnat	334, det høje tal er et resultat af de dårlige sanitære forhold.

Dødeligheden var tilsvarende høj, f.eks. i 2 år:

Af 85 indkomne forbedringshusfanger døde 23

Af 86 Indkomne rasphusfanger døde 36.